

MIGRANT OILALARDA PEDAGOGIK QADRIYATLARNING UZLUKSIZLIGINI SAQLASHNING MUHIM SHARTLARI

Eshonjonov Bobir

Namangan viloyati Chust tumani MMTBga
qarashli 76-maktab tarix fani o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqola migrant oilalarda pedagogik qadriyatlarning uzluksizligini saqlash, yangi madaniyatga moslashish zarurati, o'z milliy o'ziga xoslikni yo'qotmaslik, an'anaviy tarbiya usullarini mahalliy ta'lim tizimining talablariga moslashtirish masalalariga bag'ishlangan.

Kalit so'zlar: Migrant, ijtimoiy identifikatsiya, madaniy tafovut qadriyat, pedagogik aksiologiya, ikki madaniyat ta'siri, ijtimoiy integratsiya, integratsiyalashgan ta'lim, kommunikativ ko'priq, madaniyatlar uyg'unlashuvi, ijtimoiy institut.

Migrant oilalarda pedagogik qadriyatlarning uzluksizligi va ularning farzand tarbiyasiga ta'siri zamonaviy ta'lim va pedagogika va psixologiya tadqiqotlarida dolzarb mavzulardan biri hisoblanadi. Bugungi kunda migratsiya jarayoni oilaviy qadriyatlar tizimiga sezilarli ta'sir ko'rsatib, bolalarning tarbiyasida muayyan o'zgarishlarga olib kelmoqda. Pedagogik qadriyatlarning uzluksizligi, ya'ni avloddan-avlodga o'tib kelayotgan tarbiya usullari, urf-odatlar va ijtimoiy axloq me'yorlari migrant oilalarda muhit o'zgarishi sababli sinovdan o'tadi. Shu boisdan, migrant oilalarning farzand tarbiyasiga ta'sir etuvchi omillarni tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Migrant oilalarda qadriyatlarning uzluksizligini saqlab qolish muammosi, bir tomondan, yangi madaniyatga moslashish zarurati bilan bog'liq bo'lsa, boshqa tomondan, o'z milliy o'ziga xoslikni yo'qotmaslik masalasiga borib taqaladi. Ota-onalar ko'pincha farzandlariga milliy an'analari, diniy e'tiqodlari va oilaviy axloq qoidalarini singdirishga harakat qiladilar, biroq yangi muhitning ta'siri bolalarning ongida turli madaniyatlar o'rtasida ziddiyat yuzaga kelishiga sabab bo'lishi mumkin. Bu holat, ayniqsa, yosh bolalar va o'smirlar uchun muhim bo'lib, ular ijtimoiylashuv jarayonida mahalliy madaniyatga moslashish va o'z oilaviy qadriyatlari orasida muvozanat topishga

intiladilar. Psixologik tadqiqotlarga ko‘ra, migrant oilalardagi bolalar ko‘pincha ikkita madaniyatning kesishgan nuqtasida shakllanadi va bu ularning ijtimoiy identifikatsiyasiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi [1].

Pedagogik qadriyatlarning uzluksizligi migrant oilalarda farzandlarning ta‘lim jarayoniga moslashish darajasiga ham ta‘sir qiladi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ota-onalar o‘z pedagogik qadriyatlarini yangi muhitga moslashtirishga muvaffaq bo‘lsalar, bolalar maktabga tezroq moslashadi va ularning akademik natijalari yuqori bo‘ladi. Masalan, Skandinaviya mamlakatlarida migrant oilalar uchun maxsus moslashuv dasturlari ishlab chiqilgan bo‘lib, ularda ota-onalar o‘z an‘anaviy tarbiya usullarini mahalliy ta‘lim tizimining talablariga moslashtirish bo‘yicha treninglardan o‘tadilar. Shu bilan birga, ta‘lim jarayonida ko‘p madaniyatlilik tamoyiliga asoslangan yondashuv migrant bolalarning ijtimoiy integratsiyasini osonlashtiradi [2].

Migrant oilalarda pedagogik qadriyatlarning uzluksizligini saqlashning muhim shartlaridan yana biri bu oila va maktab o‘rtasidagi hamkorlikdir. O‘qituvchilar migrant bolalarning oilaviy qadriyatlarini inobatga olgan holda ularning ta‘lim jarayonini tashkil etishlari lozim. Ayrim mamlakatlarda migrant bolalar uchun madaniy mediatorlar tizimi joriy etilgan bo‘lib, ular maktab va oilalar o‘rtasida kommunikativ ko‘prik vazifasini bajaradilar. Bu esa bolalarning o‘z oilaviy qadriyatlarini saqlab qolgan holda yangi madaniyatga moslashishiga yordam beradi.

Migratsiya jarayoni oila strukturasi va uning tarbiya tizimiga sezilarli o‘zgarishlar kiritadi. Ota-onalar ko‘pincha yangi jamiyatga moslashish jarayonida bolalariga tarbiya berish usullarini qayta ko‘rib chiqishga majbur bo‘ladilar. Shu bilan birga, milliy qadriyatlarning uzluksizligini ta‘minlash va farzandlarga ularni singdirish muhim pedagogik vazifa bo‘lib qolmoqda. Migrant oilalarda pedagogik qadriyatlarning uzluksizligini saqlashning asosiy muammolaridan biri ota-onalar va farzandlar o‘rtasidagi madaniy tafovutning ortib borishidir. Yosh avlod odatda yangi muhit va ta‘lim tizimining ta‘siri ostida tezroq moslashadi, bu esa oilada qadriyatlar bilan bog‘liq qarama-qarshiliklarga olib kelishi mumkin. Migrant oilalarda o‘sib kelayotgan bolalar ota-onalariga qaraganda yangi jamiyat madaniyati va ijtimoiy normalariga tezroq moslashadi, bu esa o‘z navbatida tarbiya jarayonida muayyan qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi [3].

Migrant oilalarda pedagogik qadriyatlarning uzluksizligini ta‘minlashda

uch asosiy omil mavjud. Birinchidan, ota-onalar o‘z an’anaviy tarbiya usullarini yangi muhitga moslashtira olishi kerak. Ikkinchidan, ta’lim tizimi migrant bolalarni ijtimoiy va madaniy jihatdan integratsiyalash jarayonini qo‘llab-quvvatlashi lozim. Uchinchidan, jamiyat migrant oilalarning madaniy merosini qadrlashga va ularni qo‘llab-quvvatlashga yo‘naltirilgan bo‘lishi kerak. Ota-onalar tomonidan pedagogik qadriyatlarni uzluksiz yetkazib berish jarayoni ko‘pincha ularning yangi jamiyatdagi iqtisodiy va ijtimoiy holatiga ham bog‘liq bo‘ladi. Masalan, ba’zi migrantlar uzoq vaqt davomida iqtisodiy qiyinchiliklarga duch kelishadi, bu esa ularning farzand tarbiyasiga ajrata oladigan vaqtini kamaytiradi. Natijada, bolalar tarbiyasida maktab va boshqa ijtimoiy institutlar muhim rol o‘ynaydi. Agar migrant bolalar ota-onalarining madaniy qadriyatlarini o‘zlashtirish bilan birga mahalliy ta’lim tizimiga moslasha olsalar, ularning akademik va psixologik rivojlanishi yanada muvaffaqiyatli bo‘ladi [4].

Pedagogik qadriyatlarning uzluksizligini ta’minlash uchun zamonaviy yondashuvlardan biri bu ikki madaniyatni uyg‘unlashtirish konsepsiyasidir. Bu yondashuv migrant bolalarning milliy o‘ziga xosligini saqlab qolgan holda yangi jamiyatning ijtimoiy va madaniy qoidalarini o‘rganishlariga imkon yaratadi. Masalan, Germaniya, Kanada va Skandinaviya davlatlarida migrant oilalar uchun maxsus dasturlar ishlab chiqilgan bo‘lib, ularda ota-onalar bolalariga milliy qadriyatlarni singdirish bilan birga mahalliy ta’lim va tarbiya tizimiga moslashishga yordam berish bo‘yicha o‘qitiladi.

Agar ota-onalar bolalarining yangi madaniyatni qabul qilish jarayonini to‘g‘ri tushuna olsalar va ularni o‘z qadriyatlariga hurmat ruhida tarbiyalay olsalar, bu tarbiya jarayonini samarali davom ettirish imkonini beradi. Migrant oilalar tarbiyasida uch asosiy yo‘nalish kuzatiladi: An’anaviy qadriyatlarni saqlab qolishga intilish – Ba’zi oilalar o‘z farzandlarini ona vatanidagi qadriyatlar asosida tarbiyalashga harakat qilishadi. Bu, ayniqsa, mahalliy madaniyat o‘zlarinikidan keskin farq qiladigan jamiyatlarda yashovchi migrant oilalarda kuzatiladi. Yangi madaniyatga moslashish – Ayrim oilalar mahalliy jamiyatning madaniyatini to‘liq qabul qilib, farzandlarini shu asosda tarbiyalashga harakat qilishadi. Bu jarayon ba’zan milliy o‘ziga xoslikning yo‘qolishiga olib kelishi mumkin. Ikki madaniyatning uyg‘unlashuvi – Eng samarali model bo‘lib, bunda ota-onalar milliy qadriyatlarini saqlagan holda farzandlarini mahalliy jamiyat madaniyatiga moslashishga o‘rgatadilar. Ikki

madaniyatni uyg'unlashtirgan migrant oilalar farzandlarining psixologik barqarorligi va ta'limdagi muvaffaqiyati an'anaviy yoki faqat yangi madaniyatga moslashgan oilalar farzandlariga nisbatan yuqori bo'ladi [5].

Xulosa qilib aytganda, migrant oilalarda pedagogik qadriyatlarning uzluksizligi farzand tarbiyasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Agar ota-onalar va ta'lim tizimi o'zaro hamkorlikda harakat qilsalar, bolalar o'z milliy qadriyatlarini yo'qotmagan holda yangi jamiyatga integratsiyalasha oladilar. Shu sababli, migrant oilalarning farzand tarbiyasida madaniy muvozanatni saqlashga qaratilgan pedagogik strategiyalar ishlab chiqilishi zarur. Ota-onalar, ta'lim muassasalari va jamiyatning o'zaro hamkorligi bolalarning o'z milliy qadriyatlarini saqlab qolish bilan birga yangi madaniyatga moslashish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. BERK, RICHARD 1983 'An Introduction to Sample Selection Bias in Sociological Data' American Sociological Review, vol. 48, pp. 386-98
2. JENSEN, LEIF 2001 'The demographic diversity of immigrants and their children', in Rube'n G. Rumbaut and Alejandro Portes (eds), Ethnicities: Children of Immigrants in America, Berkeley, CA: University of California Press and Russell Sage Foundation, pp.21-56
3. PORTES, ALEJANDRO 1996 The New Second Generation, New York: Russell Sage Foundation
4. ZHOU, MIN 1993 'The new second generation: Segmented assimilation and its variants among post-1965 immigrant youth', The Annals of the American Academy of Political and Social Sciences, vol. 530, pp. 74-96
5. RUBE'N G. 2001 Legacies: The Story of the Immigrant Second Generation, Berkeley, CA: University of California Press and Russell Sage Foundation